

NATIONAL AND EUROPEAN PAYMENT ORDER. COMPARISON

Assoc. Prof. Dr. Petar Bonchovski

Faculty of Law, Department of Private Law

“Angel Kanchev” University of Ruse;

Institute of the State and the Law

- Bulgarian Academy of Sciences;

E-mail: pbonchovski@uni-ruse.bg

Abstract: *The aim of the paper is to provide for the national legislator a sample for more efficient procedure of payment orders. It is concluded that the national is too complicated and incoherent with the requirement of effective tool for enforcement of undisputed debts, while the European procedure is designed for this purpose. Examples are provided.*

Keywords: *national payment order, European Civil Procedure, comparison.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Задачата на настоящия доклад е да сравнят принципните моменти в уредбата на заповедните производства по националното и по правото на Европейския съюз. Целта е, без да се влиза в подробности да се синтезират основните характеристики, и чрез метода на сравнението да се анализират предимствата, които тези производства предоставят, съответно недостатъците, които разкриват. Така ще може да се направи краен извод дали те предоставят бързата, опростена, ефикасна и евтина защита на гражданските в широк смисъл права (Съображение 6-0 от Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година за създаване на процедура за европейска заповед за плащане), която защита следва да е в основата на уредбата на заповедните производства (арг. и чл. 1, ал. 1, б. а) от Регламента: целта на настоящия регламент е да опрости, ускори и намали разходите за съдебни спорове по трансгранични дела, свързани с безспорни парични вземания, чрез създаването на европейска заповед за плащане).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Към настоящия момент в националната юрисдикция са налични два вида заповедни производства. Първото е националното, което има два варианта: по реда на чл. 410 ГПК (заповед за изпълнение без да са необходими доказателства) и един доста по-усложнен по реда на чл. 417 ГПК (заповед за изпълнение въз основа на документ). Второто се развива по правилата на Европейския граждански процес и е уредено от цитирания Р-1896/2006.

Общото при тях е (в смисъл на принципен момент в основата на уредбата), че когато материалните права останат безспорни след връчване на заповедта за изпълнение и тя влезе в сила, правата се удостоверяват с непререшаемост в акта на съда, така както ги е твърдял заявителят. Оттук възниква възможността за принудително изпълнение. За да се фиксира това състояние в правната действителност, удостоверените във влязлата в сила заповед за изпълнение неудовлетворени притезания ще са обхванати с правна последица, аналогична на силата на пресъдено нещо.

Това прави резултатите от производството в една достатъчна степен равностойни на тези при разрешаването на спорове по съдебен ред. При това, за разлика от особените иски производства и двата вида заповедни производства са паралелни на гражданското съдопроизводство, както и помежду си. Режимът по Р-1896/2006 не възпрепятства ищеца да предяви иск по смисъла на член 4 от него (за осъждане да се заплати парична сума с определен размер, когато притезанието да е изискуемо към момента на предявяване на искането), като

използва друга процедура, която съществува по законодателството на държава-членка или по правото на Общността).

Кредиторът съответно има право на избор дали да предпочете исковото производство или заповедното, както и да избере между различните заповедни производства (вж. по специално чл. 410, ал. 1, изр. първо ГПК и чл. 1, ал. 2 Р-1896/2006. Няма затова пречка кредиторът, който не е български гражданин да предпочете националното исково или заповедно производство пред това по Регламента (Съображение 10 от Р-1896/2006).

Макар и паралелни (факултативни) производства по заповедите за изпълнение/плащане не са напълно еднакви като последици на съдопроизводството по граждански спорове. Затова заявителят следва да ги ползва, ако обосновано очаква, че дългът няма да се оспори (или просто когато не иска да натрупва разноси с исково производство, ако примерно не е уверен в доказателствата си), защото при успешно възражение правата остават неустановени и спорни като остава възможен пътът на исковото производство (арг. Съображение 24 Р-1896/2006). Същото и при от отказ от издаване на заповед за плащане (арг. Съображение 17 Р-1896/2006).

Тази особеност е едно от основанията да определим правната последица като аналогична на сила на пресъдено нещо на съдебните решения. След влизане на заповедта за изпълнение/плащане в сила тя ще се прикрепя към нея и ще води до десезиране на съдилищата по последващи идентични иски и заповедни производства (чрез прекратяването им по служебен почин). При успешно възражение няма обаче да се предоставя специфичната защита на длъжника по съществото на спора, респективно – санкцията за ищеца, която е налична при съдебните решения при отхвърляне на иска.

По тези причини националното производство по чл. 410 ГПК и производството по Р-1896/2006 са подобни (и имат еднакви първообрази в австрийското и немското право, където има подобни способи). И двете се опират на първо място на готови формуляри, макар свободната форма на изявленията до съда също да е възможна. Не се дължат такси като при предявяване на иск, като сумите са уеднаквени за националното производство и това по Регламента (2% от интереса и доплащане до таксата за искова молба, ако се предяви иск).

Вкл. чл. 25 Р-1896/2006 изрично постановява, че съдебните такси за процедурата по издаване на европейска заповед за плащане и за редовното гражданско производство, което следва в случай на възражение срещу европейска заповед за плащане, в държава-членка, не следва да надвишават съдебните такси на редовно гражданско производство, което не се предшества от процедура по издаване на европейска заповед за плащане в същата държава-членка.

Производствата са закрити и едностранни до връчването на заповедта на длъжника, но не са безспорни, а се запазва потенциалната възможност длъжникът да възрази и така да повдигне изрично спора, което няма да позволи на заповедта да влезе в сила. Започват по заявление на кредитора, който следва да идентифицира вземането си с неговите основни параметри и основание (заявителят описва причината за завеждане на делото, включително на обстоятелствата, използвани като основание за вземането и, където е приложимо, исканата лихва - чл. 7, ал. 1, г) Р-1896/2006), без да се обосновава или да доказва.

При европейската заповед за плащане е задължен обаче да опише (посочи) доказателствата, които смята за релевантни (чл. 7, ал. 1, д) Р-1896/2006), без да ги прилага, за да може решението на длъжника дали да оспори да е достатъчно информирано (Съображение 13 и 14: при прилагането на европейската заповед за плащане ищецът следва да бъде задължен да предостави информация, която е достатъчна за установяването и подкрепата на вземането, за да може ответникът да направи добре информиран избор дали да се противопостави на вземането, или да не го оспорва; в този контекст за ищеца следва да бъде задължително да представи описание на доказателствата, подкрепящи вземането.). Съдът има възможност да дава указания на заявителя и в двете процедури.

Ако съдът прецени, че искането е допустимо и няма пречка от гледна точка на заявените материални права (доколкото има ограничени правомощия за проверка – чл. 411, ал. 2, т. 2-3 ГПК и чл. 11, ал. 1, б) Р-1896/2006), издава заповедта за изпълнение. Заповедта включва както

главницата и акцесорните вземания, така и съдебните такси и разноските на другата страна. Така издадената молба се връчва на длъжника, който има срок за възрази (едномесечен в националното и 30-дневен по Регламента). Ако не възрази заповедта влиза в сила и произвежда съответните публичноправни последици. Не възрази ли обаче длъжникът производствата рязко предоставят различни разрешения.

По ГПК ищецът следва да предяви иск за съществуване на вземането, ако иска да запази ефектите на спиране течението на давността и да използва вече заплатената държавна такса от 2% (арг. чл. 422, ал. 1 и чл. 415, ал. 4 ГПК). Искове са в три варианта (два установителни и един осъдителен) и объркването да се формулират правилно ще доведе до тяхната незаконосъобразност, независимо, че се защитава един и същи интерес (чл. 415, ал. 3 ГПК). Осъдителен е искът при отказ да се издаде заповед за изпълнение (чл. 415, ал. 1, т. 3 ГПК), а установителни са при издадена заповед, която не може да влезе в сила поради редовно възражение, или защото длъжникът е призван при условията на фикция за неговото намиране (чл. 415, ал. 1, т. 1-2 ГПК).

По установителните искове животът на заповедното производство се запазва, което се спира и се чака произнасянето на съда по съответния иск. Чак след това заповедният съд отново се задейства като или прекратява производството, което е станало безпредметно, или издава изпълнителен лист (чл. 416 ГПК). Предявяването на исковите има големия недостатък, че без никаква рационална причина ищецът се оказва окован от начина по който е предявил претенцията си в заповедното производство, т.е. не може да я увеличава, изменя основание или искане, да предявява акцесорни вземания, да съединява други искове, няма яснота и синхрон, ако е налично арбитражно споразумение и т.н.

В контраст уредбата по Р-1896/2006 е доста по опростена: ако възражението е подадено в срок, производството продължава като двустранно спорно производство пред компетентните съдилища на държавата членка по произход, освен ако ищецът изрично е поискал в такъв случай производството да бъде прекратено напълно. Заповедното остава без значение, заповедта се обезсилва като прекратява производството. Исковото продължава в съответствие с правилата за: а) европейската процедура за искове с малък материален интерес, установена в Регламент (ЕО) № 861/2007, ако е приложима (до 5 000 евро без разноските); или б) всяка подходяща национална гражданскоправна процедура (чл. 17, ал. 1 и вж. ал. 2 Р-1896/2006).

Когато ищецът е предявил своя иск чрез процедурата за европейска заповед за плащане, нищо в националното право не засяга неговото положение в последващо гражданско производство (изрично чл. 17, ал. 3 Р-1896/2006). Т.е. ищецът по никакъв начин не е ограничен какъв точно иск ще предяви, стига да е и срещу длъжника и да търси защита и по същата претенция. Същевременно спирането на давността се запазва, както и вече заплатената държавна такса ще се приспадне.

Това разрешение се подчертава и от Съображение 24 Р-1896/2006, което гласи че възражение, подадено в срок, следва да прекрати процедурата за европейска заповед за плащане и следва да доведе до автоматично прехвърляне на делото към обичайното гражданско производство, освен ако ищецът не е поискал изрично прекратяването на производството в такъв случай. За целите на настоящия регламент понятието за обичайното гражданско производство не следва да бъде тълкувано задължително по смисъла на националното законодателство.

Тук следва да се има предвид, че производството по регламента е от така наречените „автономни“ производства по правото на ЕС. Уредбата на институтите и точното съдържание на термините в тази производства се прилагат и тълкуват автономно за правото на ЕС, а не през призмата на националното право, което не е субсидиарно приложимо към празнини в правото на ЕС. Национална правна уредба ще се прилага само, когато е допустимо от самия регламент (чл. 26 и вж. чл. 13, ал. 1 и чл. 14, ал. 1 Р-1896/2006). Националното право следва при това да се прилага в унисон с правото на ЕС, да не му противоречи и да не променя смисъла на автономните разпоредби. Извън тези хипотези националното право ще се прилага към тези производства само по силата на аналогия на правото, когато правилото не може да се извлече по тълкувателен път от тълкувания акт, от други актове на ЕС и практиката на СЕС.

В този смисъл Р-1896/2006 не поставя никакви ограничения пред предявения иск, освен напълно естественото да включва същата претенция, а каква форма на защита, в какъв обем и в каква комбинация с други претенции и възможни ответници е въпрос, оставен на дискрецията на ищеца, как най-целесъобразно от негова гледна точка да упражни правата си вече при условията на исково производство. Изрично се подчертава, че за целите на настоящия регламент понятието за обичайното гражданско производство не следва да бъде тълкувано задължително по смисъла на националното законодателство. Следователно арбитражът е напълно допустим, а ограниченията, кога се предявява установителен и кога осъдителен иск отпадат и т.н. Очевидно е, че положението на ищеца по Регламента е доста опростено и рационализирано.

В този ред на мисли по реда на Р-1896/2006 няма възможност да се обжалва отказът да се издаде заповед за плащане (Съображение 17: не следва да има право на обжалване на отхвърлянето на искането. Това обаче не изключва евентуално разглеждане на искането от същата инстанция в съответствие с националното законодателство). Също така няма възможност за обжалване на разностите в различните усложнени варианти, които са налични по ГПК (чл. 413, ал. 1 ГПК). Вкл., дори когато дългът е вече платен (чл. 414а ГПК). Това е така, защото заплащането на дълга и кога точно е заплатен може да се окаже един сложен материално правен въпрос, който често е централен в исковите производства. Затова разрешаването му от съдията по заповедното производство само въз основа на писмени становища и в закрито заседание е до голяма степен една просто неадекватна процедура.

В контраст с националното производство, че произнасянето по разностите е част от произнасянето в заповедта. Съответно те се подчиняват на общите правила: само се твърдят и се описват доказателства: чл. 12, ал. 3, а) и Приложение V на Р-1896/2006, като на длъжника задължително се указва, че заповедта е издадена единствено на основание информацията, която е била предоставена от ищеца и не е била проверена от съда. Така ако длъжникът оспори заповедта в тази и част, той оспорва всъщност цялата заповед и следва да се премине към исково производство.

Това също има своята рационална основа, защото образно казано има потенциал да смири кредитора. В крайна сметка, извън една елементарна първична преценка (в резултат на свободата при предявяване на иска, ако се стигне дотам) и проверка на компетентността по трансгранични спорове, заявлението за заповед за плащане по ред на Регламента е елементарна дейност на фона исковите производства. Институтът е създаден именно с тази идея – да спести усилия, исково производство и разноски.

Ако е възможно правилото е изобщо да не се ползва представител за изготвяне на заповедта, освен при първичния съвет. Съответно, ако заявителят е наясно, че именно претенцията за разностите може да е препъникамък (както често се наблюдава по съдебните и извънсъдебни спогодби, където се очаква страните да ги преглътнат, освен в хипотези, при които няма изход и резултатът от съдебен спор може да счита за ясен), той ще се старае те да са минимални, или никакви (което е основният замисъл) и съответно да няма възражения по този пункт.

Проблемите с връчването при фикция по оставяне в пощенската кутия и залепването и особения представител също не съществуват (чл. 115, ал. 1, т. 2 ГПК). Подобен не се назначава, а на ответника е дадена възможност да поиска преглед на европейската заповед за плащане от компетентния съд в държавата-членка по произход, когато заповедта за плащане е била връчена по един от начините, предвидени в член 14, при условие че действа незабавно. Т.е. достатъчно е да докаже, че е нямало как да получи материално документа, или да узнае за него. Това също има своя дисциплиниращ ефект и за двете страни по производството.

Недопустимо е също частично оспорване на вземането, вкл. и само на акцесорните претенции. Съгласна правилата за *ne bis in idem*, които следва да се прилагат по правото на ЕС след като процедурата е автономна, ако се оспори акцесорното вземане, това води до разрешаване с непререшаемост и на въпроса за наличието на главното правоотношение. Така, че оспори ли се вземането, в каквато и да е част, вкл. по размера, това предизвиква състояние на правен спор по целия комплекс от права и задължения. Частично ще е възможно само, ако

с една молба са предявени напълно самостоятелни претенции: примерно по заем и наем (с различни фактически състави – напълно отделни договори, а не като различни основания на едно и също вземане). Това е напълно допустимо съгласно формулярите към Р-1896/2006.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От този кратък анализ и съпоставка може ясно да се установят разликите в концепцията на производствата. Докато Р-1896/2006 залага на яснота и опростени производства, като при това отчита, че смисълът на заповедното производство е да няма спор, иначе то просто няма да работи (няма да се ползва). Това включва и задачата на уредбата да не се дава повод за спор от самото производство, тъй като всяка спорна ситуация трябва да намери своето разрешаване по подходящия ред, ГПК е създал един квазиисков процес, който и затова безсмислен по същността си, а правата на страните са поставени пред реалната възможност да не получат адекватна защита.

Практически, ако не е надеждата да се спестят 2% държавна такса, ако евентуално не се оспори в срок вземането, което не е наблюдава предвид народопсихологията, смисълът от заповедното производство по ГПК е никакъв. Вж. по-конкретно чл. 415, ал. 1, т. 2 ГПК, който е абсурден; на заявителят в прав текст е указано, че ако държавата не може да намери длъжника, било защото последният е недобросъвестен, било защото съдът не полага достатъчно грижи, то използването на заповедното производство е чисто и просто загуба на време. Така използването на националното производство само натоварва съдебната система с излишни производства, губи време и носи допълнителни разноски за страните.

В този контекст производството по чл. 417 ГПК не е нищо повече от маскирано производство по издаване на изпълнителен лист въз основа на несъдебни изпълнителни основания. По същността си това производство няма нищо общо с принципите на защитата на граждански в широк смисъл права пред съдебен орган, затова за него няма и намек в Р-1896/2006. Проблемите, които създава в националната правна действителност, са достатъчно ясно представени в обилната практика, включително тълкувателна, по въпросите на мнимите кредитори. Един от поредните примери, когато се създава уредба, която не допринася с нищо към целите и задачите на материята на гражданското съдопроизводство, а точно обратното.

REFERENCES

- Ангелов, Н. Заповедното производство в България и ЕС. С. Сиела.
- Бончовски, П. Свободно движение на решения по гражданскоправни спорове (Република България и Европейския съюз), С. ИДП-БАН.
- Сталев, Ж. Сила на пресъдено нещо в гражданския процес. С., ДИ „Наука и изкуство“.
- Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова. Българско гражданско процесуално право. 10-то допълнено и преработено издание. С. Сиела.
- Чернев, С. 2012, Заповедно производство. С. Сиби.
- Кюркчиев, С. Заповедно производство. Европейската заповед за плащане. С. Сиела.